

**BRITISH DIPLOMACY AND THE QUESTION OF JEWISH EMANCIPATION:
EXTERNAL DIPLOMATIC PRESSURES AND THE GOVERNMENTAL
REACTIONS IN BUCHAREST (1866–1876)¹**

Larisa-Izabela Zorlescu (Iacob)*

10.52846/AUCSI.2025.2.03

Abstract

Between 1866-1876, British diplomacy played a decisive role in the Jewish Question of the Romanian Principalities, a decade that coincided with Romania's quest for international recognition. The study examines how British representatives in Bucharest and Iași reported incidents affecting Jewish communities and how these reports shaped the perception of Romania abroad. The research is based on the investigation of unpublished and published diplomatic documents, content analysis of reports and petitions and synthesis of intern and international reactions. Critical interpretation of both primary and secondary sources was essential for understanding the interaction between internal measures and external pressures. The results show that governmental actions were not motivated by ethnic or religious hostility. Documented abuses were not left entirely unpunished, as inquiries, dismissals, and corrective measures indicated a real concern to respond to international demands. Prince Carol I himself condemned abuses, rejecting actions that endangered community rights.

Key words: *British diplomacy, Jewish Question, Romania, 19th century, international relations.*

În perioada 1866-1876 statul român a parcurs profunde transformări, menite să consolideze procesul de edificare națională. În acest cadru, chestiunea emancipării evreilor a devenit un punct central de controversă, atât pe scena politică internă, cât și în cadrul relațiilor internaționale. În timp ce autoritățile române urmăreau afirmarea suveranității și definirea unui model propriu de stat național, Marile Puteri, în special Marea Britanie, exercitau presiuni constante pentru garantarea drepturilor minorităților, cu precădere ale comunității evreiești.

În cadrul relațiilor internaționale privind drepturile evreilor, românii, dar și puterile europene, au încercat să definească statutul juridic al evreilor din România. Chiar dacă intențiile autorităților române au fost bune, au apărut numeroase neînțelegeri între modul în care România dorea să reglementeze acest statut și viziunea statelor europene. Statul român a căutat să-și apere suveranitatea și să împiedice orice intervenție externă, dorind să-și rezolve singur problemele interne. Pe de altă parte, Marile Puteri urmăreau să exercite

¹ Material ce va sta la baza unui subcapitol al tezei de doctorat: *Diplomația britanică și problema emancipării evreilor din România (1866-1914)*

* PhD student, University of Craiova, Doctoral School of Social Sciences and Humanities, No. 13, A.I. Cuza Street, Dolj Country, Phone: +40769494244, Email: zorlescularisa@gmail.com

control asupra noilor state și să le impună norme privind protecția minorităților. Pe lângă toate acestea, situația a devenit și mai complexă în momentul în care organizațiile evreiești au început să transmită semnale de alarmă, referitoare la situația coreligionarilor din teritoriul românesc.

Vara anului 1866 îi găsește pe români într-o situație extrem de tensionată, deoarece instituțiile statului dezbăteau viitoarele drepturi politice ale evreilor, ce urmau a fi consacrate prin Constituție, astfel relațiile dintre cetățeni au devenit din ce în ce mai încordate. Ca de exemplu la 16 iunie 1866, Conte de Clarendon, George Villiers, Secretarul de Stat al Afacerilor Externe britanic, a trimis o scrisoare consulului St. Clair de la București, prin care îl informează despre încercările de la Iași, prin care se dorea atacul evreilor de către populația creștină, considerând totodată că această acțiune va fi un eșec, evidențiind ideea că „Unii dintre cei mai avansați politicieni dintre oamenii de frunte doresc să îi pună pe evrei pe picior de egalitate cu frații lor creștini în ceea ce privește drepturile politice” (T.N.A. London, FO 786/65, No. 103: f. retro, f.p.) Cu toate acestea lucrurile degenerază rapid, iar la data de 30 iunie, atunci când Adunarea Legiuitoare a început să dezbată articolele Constituției, un grup de manifestanți s-a adunat la porțile Parlamentului, nemulțumiți de articolul referitor la drepturile minorităților (au aflat conținutul articolelor din publicațiile ziaristului Bolliac), alarmându-i pe deputați (T.N.A. London, FO 786/65, No. 109: f. retro, f.p.). C.A. Rosetti și Ion Brătianu, au încercat să liniștească mulțimea, chemându-l inclusiv pe Rabin, probabil pentru a oferi populației nemulțumite angajamente referitoare la faptul că evreii nu reprezintă un pericol pentru românii autohtoni, dar manifestanții au reacționat prin scandări negative. Văzând acestea Ion Brătianu, care atunci deținea Ministerul Finanțelor, s-a văzut nevoit să afirme că articolul privitor la drepturile minorităților, printre care se numărau și evreii, nu va fi inclus în Constituție, iar pentru a salva aparențele a declarat că această decizie fusese luată cu câteva zile înainte. Brătianu a făcut această afirmație fiind conștient că lucrurile escaladau dacă nu spunea populației ceea ce își dorea să audă, sperând să înăbușe manifestația. Protestatarii adunați au luat vorbele ministrului drept triumfătoare, deși nu acesta era scopul lui Brătianu, el dorind să aplaneze conflictul; și s-au îndreptat spre Templul Coral, reușind să provoace o serie de pagube într-un timp scurt, ulterior Garda Națională a intervenit și i-a alungat, iar în cele din urmă ordinea a fost restabilită, fără „vărsare de sânge” (T.N.A. London, FO 786/65, Telegraph: f. retro, f.p.).

Atitudinea domnitorului Carol I, față de acest eveniment a fost una descurajatoare, el declarându-se deranjat de comportamentul manifestanților și a celor care au încurajat această acțiune de revoltă împotriva evreilor, luându-și angajamentul de reparare a Sinagogii, cheltuielile urmând a fi plătite de Guvern (T.N.A. London, FO 786/65, Telegraph: f. retro, f.p.).

Deși autoritățile au reușit să restabilească ordinea, iar domnitorul Carol I a condamnat violențele, problema emancipării evreilor a rămas una

sensibilă și nerezolvată. Retragerea din Constituție a articolului referitor la drepturile minorităților, poate fi percepută ca o concesie făcută maselor protestatare, dar nu a eliminat subiectul de pe agenda politică, situația minorităților reprezentând interes pentru oamenii politici. Domnitorul a trebuit să ofere satisfacție politicienilor care se puteau alia cu agitatorii, provocând instabilitate în stat, în special celor moldoveni din *Fracțiunea liberă și independentă* condusă de Nicolae Ionescu, deoarece orice tulburare internă provocată de aceștia, în contextul în care „începuseră să îngroașe rândurile opoziției” (Damean, 2000: 105) putea periclita recunoașterea internațională a lui Carol I, ca Principe al României.

Începând cu anul 1867, chestiunea statutului evreilor din România a rămas un subiect de dezbatere atât în interiorul țării, cât și în străinătate, întrucât evenimentele din acest an petrecute în România, au stârnit numeroase reacții, atrăgând atenția autorităților britanice. Momentul decisiv a avut la bază emiterea circularelor de către Ion C. Brătianu, care ocupa funcția de Ministru de Interne și al Finanțelor la vremea respectivă, adresate prefectilor din mai multe districte. Cele mai cunoscute dintre aceste circulare au fost emise în perioada martie-mai 1867 (Iancu, 2006: 69), vizând „străinii fără acte, domiciliu sau ocupație”, interzicându-le arendarea hanurilor și stabilirea la sate. În practică, măsurile au fost aplicate și împotriva evreilor născuți în țară, în mod abuziv, din excesul de zel al prefectilor, ceea ce a generat reacții interne și internaționale. Adolphe Crémieux, președintele Alianței Israelite Universale, a denunțat aceste măsuri în corespondența cu reprezentanții Guvernului Britanic, considerându-le discriminatorii (T.N.A. London, FO 424/347, No. 54: 25)

Măsurile reflectau pe de o parte nemulțumirea față de valul de evrei veniți din Rusia și Austria după abdicarea domnitorului Alexandru Ioan Cuza și desființarea pașapoartelor, iar pe de altă parte, dorința Guvernului Român de a limita autonomia comunităților evreiești, considerate obstacole în calea independenței, deoarece permitea puterilor străine să mențină un anumit control asupra unei părți a populației (Russu, 2004: 218). În plus, pentru liberalii aflați la guvernare, circularele reprezentau și o încercare de a câștiga sprijin politic în Moldova, unde influența lor era redusă (Turliuc, 1999: 104).

Consulul britanic John Green a protestat pe lângă autoritățile române, obținând temporar suspendarea aplicării circularelor. Totuși, presa europeană a prezentat aceste evenimente ca acte de persecuție, afectând imaginea României peste hotare.

Situația a escaladat în iulie 1867, când câțiva evrei expulzați ca „vagabonzi” s-au înecat în Dunăre, între malul românesc și cel turcesc (T.N.A. London, FO 424/347, No.69: 31). Incidentul a provocat un val de indignare internațională. Rapoartele diplomatice au oscilat între acuzații la adresa soldaților români și turci și încercări de a disculpa autoritățile. O comisie de anchetă românească a susținut că decesul s-a produs accidental, fără implicarea forțelor române (T.N.A. London, FO 424/347, No.88: 40)

Evenimentul a atras atenția unor influente personalități evreiești britanice, precum Francis Goldsmid și Lionel de Rothschild, care au cerut guvernului britanic să intervină. Lordul Stanley a instruit corpul consular să abordeze autoritățile române „în termeni puternici, dar prietenoși” (<https://hansard.parliament.uk/Commons/1867-06-03/debates/38d2f9d1-aed2-4f0c-a484-65a18fdc3fab/TheDanubianPrincipalities—PersecutionOfJews>), încercând să mențină un echilibru între presiunile umanitare și interesele diplomatice.

În acest context tensionat, a avut loc vizita filantropului și diplomatului britanic Sir Moses Montefiore în România, în august 1867, vizită diplomatică cu o importanță deosebită. Montefiore, sprijinit de Guvernul Britanic și de ambasadele europene, a pledat pentru ameliorarea condițiilor evreilor din Principate. La București, a fost primit de ministrul Ștefan Golescu și apoi de domnitorul Carol I, care l-a întâmpinat cu multă politețe (T.N.A. London, FO 424/347, No. 97: 52)².

Schimbul epistolar dintre Montefiore și Carol I a avut un ton diplomatic, baronul solicita protecție pentru evrei, invocând sprijinul Marilor Puteri, iar domnitorul reafirma libertatea religioasă, precizând faptul că incidentele erau fapte izolate (T.N.A. London, FO 424/347, No. 101: 58). Montefiore a tratat răspunsul ca pe un succes diplomatic, iar Carol a reușit să mențină echilibrul între presiunile externe și contextul intern.

Lucrurile păreau să se fi liniștit pentru o perioadă, dar această liniște nu avea să dureze prea mult, deoarece iarna anului 1868 aduce noi incidente care vor fi cu strictețe monitorizate de privirile internaționale. La 25 decembrie 1867/6 ianuarie 1868 (T.N.A. London, FO 424/347, Inclosure in No. 120: 68) populația din suburbiile orașului Bârlad, „înarmată cu bețe, topoare, ciocane și pluguri, a intrat în oraș, a demolat multe dintre casele evreilor și a luat în posesie bunurile și valorile acestora, pentru propria lor satisfacție, prin intermediul unei mari violențe” (T.N.A. London, FO 424/347, Inclosure in No. 120: 68), atacând inclusiv Sinagoga. Acest lucru s-a întâmplat din cauza morții subite a unui călugăr cunoscut sub numele de Vârnav, recent ales membru în Camera Deputaților, astfel populația îi învinuiește pe evrei de moartea călugărului, considerându-i responsabili de otrăvirea acestuia (T.N.A. London, FO 424/347, No. 117: 67).

Evreii atacați au trimis telegrame puterilor europene (*Românul*, 7,8,9 ianuarie: 3), astfel încât personalități importante din scena politică internațională au aflat despre acest eveniment pe care l-au dezbătut amplu, ca de exemplu ambasadorul britanic din Prusia, lordul Augustus Loftus, a fost informat de către lordul Stanley care evidențiază faptul că Guvernul Britanic considera a fi benefică o intervenție suplimentară; astfel, se sugera ca Guvernul Prusiei să intervină prin agentul său diplomatic din București, îndemnându-l să

² Subiectul este aprofundat într-un articol ce urmează să apară în *Journal of Romanian literary studies*, numărul 42/2025

adreseze o solicitare oficială în fața prințului Carol, scopul acestei inițiative era acela de a pleda în favoarea evreilor. Ambasadorul Loftus era, la rândul său, sfătuit să discute cu contele Bismarck și să îi transmită acestuia poziția Guvernului Britanic (T.N.A. London, FO 424/347, No. 124: 70). Bismarck a primit solicitarea cu deschidere, mai mult decât atât el a făcut o serie de remarci referitoare la domnitorul Carol I, fiind conștient de faptul că suveranul dorea să restabilească liniștea, doar că de multe ori nu avea mijloacele necesare pentru a-și duce la îndeplinire intențiile (T.N.A. London, FO 424/347, No. 138: 75), acest lucru însemnând practic influența grupurilor politice locale care-i puteau limita acțiunile, deoarece puterea domnitorului la 1868 încă era contestată, iar o intervenție energetică a acestuia asupra statutului juridic al evreilor ar fi dus la întâmpinarea unei mari rezistențe a clasei politice, ca de exemplu a *Fracțiunii libere și independente* din Moldova.

Pe lângă intervenția venită din partea Prusiei, putem vorbi și despre una franceză, președintele Alianței Israelite Universale, Adolphe Crémieux, îi cere lordului Stanley să intervină pentru a le îmbunătăți situația evreilor din spațiul românesc, văzând România ca un stat ce suprimă jurisdicțiile străine, astfel fiind „capabilă să-și protejeze toți locuitorii, indiferent de etnia sau religia lor” (T.N.A. London, FO 424/347, No. 134: 73).

Este adevărat că domnitorul Carol a condamnat acest act comis de populația orașului Bârlad asupra locuitorilor evreiești, iar prin intermediul Ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Golescu, oferea o serie de noi angajamente Marilor Puteri precum hotărârea de a nu tolera ca vreo parte a supușilor săi, indiferent de credința lor, să fie supusă hărțuirilor fără ca autorii să fie trași la răspundere. Oferind angajamente că evreii afectați de aceste violențe urmau să fie despăgubiți pentru pierderile legal constatate, iar o anchetă fusese deschisă pentru a identifica vinovații și a stabili măsurile de reparație. Recunoștea regretul pentru cele întâmplate, dar atrăgea atenție asupra faptului că informațiile apărute în presă ar fi exagerat gravitatea incidentelor. Se sublinia că, deși regretabile, tulburările nu fuseseră atât de grave precum relatările publice pe care le prezentaseră. Mai mult decât atât, în urma datelor preliminare ale anchetei, se sugera că evreii înșiși ar fi fost cei care, din nefericire, ar fi provocat sau chiar inițiat revolta (T.N.A. London, FO 424/347, No. 153: 80). Puterile europene au preferat să accentueze doar ultima frază, menționată anterior, fără a aprecia faptul că domnitorul Carol I era dispus să ofere despăgubiri păgubiților, chiar dacă se presupunea că evreii au fost cei care au început manifestația. Domnitorul i-a asigurat pe consulii britanici de dorința sa de a-i proteja pe evrei, ajutându-i inclusiv cu bani proprii să repare Sinagoga de la București, distrusă cu un an în urmă (T.N.A. London, FO 424/347, No. 157: 82), lucru care s-a și întâmplat, Sinagoga a fost restaurată în 1869 cu ajutorul domnitorului, el donând 6.500 de ducăți din fondurile personale (T.N.A. London, FO 424/347, No. 275: 159).

Mai sus este menționată *Fracțiunea liberă și independentă* din Moldova, dar întâmplările ce urmează a fi relatate, ne fac să o aducem din nou în discuție. Titu Maiorescu spunea despre această grupare politică de la Iași că „nu se menține în efemera sa existență decât prin ura în contra străinilor, mai ales în contra Evreilor” (Maiorescu, 1925: 18), astfel în martie 1868 fracționistii au depus în Camere un proiect de lege ce-i viza direct pe evrei. Legea era împărțită în 10 articole, cuprinzând următoarele: 1. Evreii nu pot să se stabilească în sate, în orașe: le trebuie o autorizație specială; 2. Cei care încalcă legea vor fi considerați vagabonzi și deportați de către Primării; 3. Evreii nu pot nici să vândă, nici să cumpere case, atât în mediul urban, cât și în mediul rural; 4. Orice evreu care încălca dispozițiile anterioare va fi condamnat la o pierdere de drepturi politice, de trei până la zece ani, și la o amendă de 20% din valoarea obiectului cumpărat; 5. Evreii nu pot să dețină sau să lucreze pământ, păduri, vii, plantații, ferme de oi, mori, fabrici, hanuri, sau pensiuni, neputând fi antreprenori pentru vreo afacere publică; 6. Le este interzis autorităților să primească vreo cerere venind de la un evreu pentru constituirea unei asociații sau alte afaceri care contravin dispozițiilor Articolului 5; 7. Evreii nu pot face comerț fără o autorizație de la Primărie. Cei care încalcă această lege sunt pedepsiți cu amenzi; 8. Evreii nu pot vinde băuturi sau produse alimentare decât coreligionarilor lor; 9. Comitetele Israelite sunt desființate; 10. Legile contrare acestui regulament sunt abrogate (T.N.A. London, FO 424/347, No. 173: 87).

La câteva zile după depunerea acestui proiect, consulul britanic John Green a fost în audiență la Carol I, la 28 martie 1868, informându-l pe domnitor despre legea opresivă. Deși Carol a condamnat acest proiect de lege, afirmând că nu o va sancționa (T.N.A. London, FO 424/347, No. 175: 88), în realitate lucrurile s-au întâmplat diferit deoarece prefectii, în special prefectul Bacăului, domnul Lecca (T.N.A. London, FO 424/347, No. 180: 94), a început să pună legea în aplicare, înainte ca ea să treacă de Camere, expulzând 500 de evrei (T.N.A. London, FO 424/347, No. 189: 97). Acest lucru a stârnit o nouă reacție în Europa Apuseană, Marea Britanie, Franța, Prusia s-au implicat activ, făcând presiuni asupra consulilor de a investiga și afla adevărul despre noile întâmplări din districtul Bacău.

Numărul de 500 de evrei expulzați, este unul exagerat, analizând situația observăm că legea a fost prezentată Camerelor în data de 25 martie 1868, iar conform relatărilor contemporane, la 6 aprilie 1868, prefectul Lecca ar fi cerut alungarea acestor 500 de persoane în 24 de ore (T.N.A. London, FO 424/347, No. 180: 94), ceea ce pare imposibil. Conform autorității sale, prefectul, ar fi avut nevoie de o serie de aprobări, iar aceste aprobări nu puteau fi date înaintea ca legea să fi fost adoptată, într-un moment în care România era încă sub privirile atente ale Marilor Puteri, deoarece lucrurile nu se liniștiseră după incidentul de la Galați și atacul de la Bârlad, astfel că în aceste circumstanțe era imposibil ca autoritățile să fi permis o expulzare în masă;

inclusiv corespondența vremii vorbește despre posibilitatea exagerării (T.N.A. London, FO 424/347, No. 188: 97). Chiar dacă cifra dată este mult peste realitate, cu toate acestea expulzările au existat, prefectul depășindu-și atribuțiile și acționând mai mult sau mai puțin pe cont propriu. Reprezentanții Guvernului Român neagă acuzațiile, motivând acest lucru prin faptul că nu au fost trimise rapoarte oficiale despre cele 500 de persoane, iar în urma anchetei realizate s-a constatat faptul că „[...] șase familii evreiești din comunele rurale, care nu au putut contracta colectarea taxelor comunale, s-au mutat în oraș, fără nicio constrângere [...]” (T.N.A. London, FO 424/347, No. 189: 98), ulterior numărul crește, ajungându-se la 30 de evrei, majoritari „vagabonzi”, aparținând diferitelor naționalități, inclusiv români, care au fost expulzați. Problema rezumându-se la faptul că în mai multe comune s-a refuzat prelungirea contractului de închiriere pentru familiile de evrei, deoarece aceștia nu și-au mai putut plăti taxele, administrația locală acționând în limitele legii, sugerând că acuzațiile de persecuție împotriva evreilor sunt de fapt rezultatul unei campanii de denigrare orchestrate de anumite grupuri care urmăresc să destabilizeze țara (T.N.A. London, FO 424/347, No. 197: 108).

În cadrul grupărilor care doreau instabilitate în țară, elementul austriac era adesea cel mai invocat, privind puțin situația de ansamblu, Austro-Ungaria avea interese în a menține starea de tensiune, pentru că Rusia dorea să-și extindă influența asupra statului român, iar un stat slăbit și divizat putea fi mult mai ușor controlat de către Viena, împiedicând Rusia să-și folosească influențele în regiune, la acest lucru se mai adaugă faptul că un stat puternic inspiră la independență, iar ulterior la unire, iar Austro-Ungaria nu dorea să-și piardă influența asupra Transilvaniei, care la 1867 a trecut oficial sub controlul Ungariei ca urmare a creării dublei monarhii.

Problema era gravă, consulii străini protestau, domnitorul Carol I era supus unor mari presiuni din partea acestora, fiind învinuit de cele mai multe ori pentru administrația realizată de Guvern, dar nu putea interveni mai mult decât verbal; el oferise garanții că acel proiect nu va fi ratificat și că niciunul dintre acestea nu va afecta viața minorităților care locuiau în țara pe care o conducea, dar cu toate acestea mâinile sale erau legate de Constituție, conform căreia „regele domnește, dar nu guvernează”.

Au existat proteste și plângeri, inclusiv din partea populației creștine, ca de exemplu în satul Călugăra din Bacău, un anume domn Cracti critică autoritățile printr-o scrisoare adresată ministrului Brătianu, deoarece un evreu hangiu care avea un contract valabil cu acest domn timp de trei ani a fost expulzat. Considerând că această acțiune este una abuzivă, el cerea adoptarea unor legi moderne, care să respecte principiile dreptății, în locul celor vechi care permiteau realizarea unor acte de abuz (T.N.A. London, FO 424/347, Inclosure in No. 199: 114).

Presiunile țărilor europene pot fi justificate, deoarece rapoartele despre expulzări erau răspândite cu o mare rapiditate, pe lângă acestea se mai

adaugă și o serie de legi precedente adoptate pentru populația evreiască, ce au atras atenția militanților internaționali, ca de exemplu Adolphe Crémieux, vorbea în corespondența sa cu Sir F. Goldsmid, membru în cadrul Parlamentului Britanic, despre o lege referitoare la armată, adoptată la 24 februarie 1868, al cărui articol 2, îi supune pe evrei la serviciu militar, declarându-i incapabili de a ajunge la niciun grad militar (T.N.A. London, FO 424/347, Inclosure in No. 185: 93).

Inclusiv ministrul Ion C. Brătianu și-a schimbat poziția, fiind conștient de dimensiunea internațională a situației, într-o sesiune a Camerei Deputaților din 24 martie/ 5 aprilie, a explicat gravitatea legii, avertizând că dacă ar adopta această lege, România s-ar face vinovată în ochii lumii civilizate și ar primi condamnări atât din partea dușmanilor, cât și a prietenilor săi; îndemnând deputații care au semnat proiectul de lege să îl retragă, afirmând că trebuie găsite soluții pentru problemele naționale prin mijloace compatibile cu principiile lumii civilizate. El a subliniat că în secolul al XIX-lea, o națiune nu mai poate trăi în izolare, ci trebuie să țină cont de opinia internațională. Dacă România ar adopta o lege care să expulzeze evreii, ar risca să fie considerată un stat barbar și să fie izolată diplomatic (T.N.A. London, FO 424/347, Inclosure in No. 190: 99-100). El comunica chiar consulilor faptul că Guvernul era hotărât să reprime actele care ar putea avea un caracter de persecuție, dar susținea în continuare ideea de a nu tolera amestecul puterilor străine în problemele interne ale administrației locale (T.N.A. London, FO 424/347, Inclosure 1 in No. 201: 117). Promotorul circularilor de la 1867 și-a schimbat poziția, probabil conștient de faptul că acest proiect de lege era o urmare a indicațiilor sale, iar dacă lucrurile continuau în acest fel, imaginea statului român era afectată, riscând să rămână în izolare într-o perioadă în care sprijinul puterilor apusene era unul crucial în vederea dezvoltării.

Domnitorul Carol I, dorind să vadă cu ochii săi situația evreilor din Moldova a decis să realizeze o călătorie în această parte a țării la 5/17 aprilie 1868. Ajuns acolo constată că existau motive de îngrijorare reale în acuzațiile aduse de către consulii străini, autoritățile din Bacău acționând abuziv în cazurile unor evrei, precizând că astfel de încălcări ale legii s-au petrecut doar acolo. În timpul acestei vizite domnitorul a constatat faptul că evreii trăiau în condiții improprii, vizitând un azil, „600 dintre acești vagabonzi erau înghesuți câte 12-15 în fiecare cameră” (*Istoria Românilor*, 2003: 70); ca măsuri imediate a cerut demiterea prefectului de Bacău, Lecca, dar și a ministrului Ștefan Golescu din funcția de Președinte al Consiliului de Miniștri și Ministru al Afacerilor Externe (T.N.A. London, FO 424/347, No. 119: 126).

Demiterea ministrului Ștefan Golescu, dar și cea a Guvernului au fost cerute și în interiorul țării, junimistul P.P. Carp, a profitat de situația încordată a Guvernului, aducând în discuție în ședința din 26 aprilie/8 mai 1868, chestiunea evreiască, protestând asupra persecuțiilor evreilor de la Bacău, spunând că acest lucru a dus la o mare umilință asupra țării (Nicolescu, 1903:

34). La final el a cerut miniștrilor să prezinte corespondența diplomatică, pentru a-i informa pe deputați despre cele discutate la nivel internațional, această cerere avea la bază dorința tânărului deputat de a demonstra incapacitatea de guvernare a colegilor săi (Russu, 2004: 245).

În cele din urmă, la 29 aprilie/11 mai 1868, Guvernul s-a văzut nevoit să-și prezinte demisia, Ștefan Golescu motivând următoarele: „Starea sănătății mele nemaipermițându-mi a continua d-a purta sarcina de Ministru și Președinte al Consiliului, cu care Alteța Voastră a binevoit a mă onora [...]” (Nicolescu, 1903: 34).

Noul președinte al Consiliului de Miniștri a fost numit generalul Nicolae Golescu, fratele fostului ministru demis, primind și portofoliul Ministerului de Externe. Practic înlocuirea era doar una de formă, pentru a calma situația și a le prezenta puterilor europene o schimbare, dar în realitate componența Guvernului rămânea aceeași. În ochii britanicilor aceste măsuri nu erau considerate tocmai ideale, neproducând un impact real asupra Guvernului, deoarece în interiorul său încă exista persoana lui Ion C. Brătianu (deținea în continuare funcția de Ministru de Interne și Ministru al Finanțelor), considerat omul din spatele acestor acțiuni barbare realizate împotriva populației israelite.

Problema expulzării evreilor avea să fie rezolvată, pentru moment, printr-o serie de negocieri intense între Guvernul Român, în frunte cu Ion C. Brătianu și corpul consular. Deși inițial premierul român a încercat să evite o întâlnire colectivă cu agenții Austriei, Franței și Angliei, conștient că acest lucru l-ar fi obligat să facă angajamente ferme pe care ulterior nu le-ar fi putut retrage. Cu toate acestea, în cele din urmă el a cedat presiunilor acestora (T.N.A. London, FO 424/347, No. 220: 130). Negocierile s-au soldat cu conferința din 29 mai/10 iunie 1868, acolo unde reprezentanții celor trei puteri i-au reamintit ministrului Brătianu despre cererile repetate pentru reinstalarea evreilor expulzați și repararea prejudiciilor suferite. Deși Brătianu a încercat să temporizeze situația, afirmând că Guvernul Român are bunăvoința de a remedia problema, diplomații străini nu s-au mulțumit cu promisiuni verbale, ei au insistat asupra necesității unui angajament formal, solicitând o declarație clară și măsuri imediate pentru remedierea abuzurilor.

În cele din urmă Brătianu a fost nevoit să accepte cererile acestora, angajându-se să permită întoarcerea evreilor expulzați și să repare pierderile suferite de aceștia. Mai mult, a declarat că intenționează să promoveze o reformă legislativă prin care evreii născuți în Principate din părinți români să beneficieze de aceleași drepturi civile și politice ca și cetățenii creștini; totuși, această inițiativă a fost rapid respinsă de proprii săi susținători politici, care au refuzat chiar și să o discute (T.N.A. London, FO 424/347, Inclosure in No. 220: 130-131). În esență, acest episod arată că presiunile internaționale au avut un impact limitat asupra politicii interne a României. Deși Guvernul a fost obligat să facă unele concesi diplomatice, inițiativa propusă de Brătianu a fost

respinsă din interior, acesta fiind un model de cedare temporară sub presiune externă. În cele din urmă ministrul de Interne îl înștiința pe decanul corpului consular austriac, Baronul Eder, că autoritățile române au inițiat acțiuni juridice împotriva celor responsabili pentru abuzurile comise. Cazurile au fost aduse în fața tribunalelor, unde s-a promis că se va decide fără întârziere atât asupra despăgubirilor datorate victimelor, cât și asupra pedepselor aplicabile celor vinovați (T.N.A. London, FO 424/347, Inclosure în No. 229: 134). Ca urmare, cei expulzați au fost lăsați să se întoarcă în casele lor (T.N.A. London, FO 424/347, No. 230: 135). Această măsură pare a fi o încercare de a demonstra că statul român tratează situația cu seriozitate, mai ales în contextul criticilor internaționale.

Pentru o perioadă de câteva luni, nu au mai existat plângeri referitoare la abuzuri asupra populației israelite, dar acest lucru nu a durat mult, presiunile externe continuau, Cabinetele de la Londra și Paris erau nemulțumite de Guvern, deoarece în toamna anului 1868 la Galați, pe 3 octombrie a avut loc o nouă revoltă împotriva comunității evreiești. Totul a început de la un incident aparent minor cu un negustor evreu, aflat într-un han, care a tăiat din greșală fruntea unui băiat de aproximativ zece ani în timp ce încerca să decupeze niște batiste. Incidentul a fost imediat interpretat greșit de către localnici, care au răspândit zvonul că evreul ar fi încercat să obțină sângele copilului pentru ritualuri religioase. Acest mit, bine cunoscut în epocă și alimentat de prejudecăți, a stârnit rapid furia mulțimii. Reacția a fost rapidă și violentă, evreul în cauză a fost prins și bătut, iar revolta s-a extins rapid în oraș. Casele evreiești au fost atacate, jefuite și distruse, iar sinagoga principală din Galați a fost devastată. Garda Națională a fost trimisă pentru a restabili ordinea, fiind raportată rănirea unor evrei, fără înregistrarea deceselor (T.N.A. London, FO 424/347, Inclosure 1 în No. 247: 143). Evenimentul a adus cu sine noi presiuni, iar în cele din urmă soluția apreciată ca fiind cea mai bună de către domnitorul Carol I, a fost demiterea Guvernului.

Noul Guvern numit de Carol I, era unul de coaliție, ce-i avea la conducere pe omul politic conservator Dimitrie Ghica și liberalul moderat Mihail Kogălniceanu. Situația internațională nu permitea pentru moment includerea lui Ion C. Brătianu în noul Guvern, el fiind contestat de cabinetele Puterilor Garante.

Anul 1869 marchează un moment critic în istoria relațiilor dintre statul român și comunitatea evreiască. O serie de documente diplomatice, extrase din corespondența oficială a Guvernului Britanic și a reprezentanțelor sale din București, oferă o imagine detaliată a crizei declanșate de circularele emise de Ministerul de Interne român, Mihail Kogălniceanu. Aceste circulare întăreau măsurile legislative anterioare inițiate de fostul ministru Ion C. Brătianu, ori de *Fracțiunea liberă și independentă* din Moldova (Vitcu, 2020: 180), ele vizau statutul evreilor din mediul rural, acuzându-i că reprezintă un pericol pentru satele românești și interzicându-le să mai administreze cârciumi sau să fie

perceptori de accize. Consulii britanici din România, considerau că aceste circulare aveau la bază „una din legile vechi, care fusese abrogată de actuala Constituție” (T.N.A. London, FO 424/347, Inclosure 1 in No. 287: 163), fiind vorba despre Regulamentul Organic al Moldovei, prin care nu li se permitea străinilor să se stabilească în mediul rural.

Această inițiativă a stârnit un val de reacții internaționale, ca de exemplu Sir Francis Goldsmid, parlamentar britanic de origine evreiască, primește informații alarmante de la Alianța Israelită Universală și transmite temerile sale Ministerului Afacerilor Externe din Marea Britanie (T.N.A. London, FO 424/347, No. 274: 153) . În martie 1869, lordul Clarendon, noul ministru britanic de externe, reacționează prompt și îl însărcinează pe consulul general Green să investigheze situația.

Nu există un ordin explicit de expulzare generală, dar circularele transmise de Kogălniceanu prefecturilor, interzic clar evreilor să administreze „cârciumi din sate sau să fie receptori ai taxelor de consum în districtele rurale” (T.N.A. London, FO 424/347, No. 275: 155). Aceste măsuri, deși nu echivalente cu o deportare, aveau un o serie de efecte: evreii pierdeau principalele surse de venit, erau excluși din comunități și forțați să migreze către orașe. În circulară, ministrul susține că evreii nu formează o simplă comunitate religioasă, ci o naționalitate separată, fapt ce justifică, în viziunea sa, măsurile luate împotriva lor. Se face o distincție clară între evreii autohtoni și cei proveniți din Galiția și Podolia, considerați „o pacoste” pentru țărani, „[...] majoritatea evreilor și mai ales emigranții din Galiția și Podolia, nu constituie în țara noastră o comunitate religioasă, ci mai degrabă o naționalitate distinctă, având propria lor limbă, propriul lor costum și propriile lor obiceiuri [...]” (T.N.A. London, FO 424/347, Inclosure 1 in No. 275: 155). Este important de analizat atitudinea lui Kogălniceanu, el nu promovează un antisemitism ideologic, ci atrage atenția asupra diferențelor dintre comunitatea evreiască și românii autohtoni, cerându-le să se adapteze la societatea românească, să depășească statutul de străini. Afirmă că nu este un dușman al evreilor și că dorește emanciparea celor „luminați” și integrați în societatea românească, în special cei născuți în țară și educați în școlile românești, să beneficieze de drepturi depline și să nu mai fie diferențiați de ceilalți cetățeni decât prin religie (T.N.A. London, FO 424/347, Inclosure 1 in No. 275: 155).

Noul Președinte al Consiliului de Miniștri, Dimitrie Ghica, încearcă să calmeze tensiunile diplomatice, declarându-se favorabil evreilor, dorind să diminueze gravitatea circularilor emise de Mihail Kogălniceanu, prin prezentarea lor ca simple instrumente electorale, Ministrul de Interne, dorind ca și predecesorul său să obțină popularitate în timpul alegerilor (T.N.A. London, FO 424/347, No. 288: 161).

Ziarul „Echo Danubien”, o publicație a israeliților în limba franceză cu atitudine critică față de Guvern, joacă un rol important în documentarea și contestarea măsurilor luate. Publică integral circularele și formulează o serie

de critici dure: acuză Guvernul de încălcarea legii, de manipulare electorală și de perpetuarea unui sistem de opresiune mascat prin promisiuni de reformă. Jurnaliștii evrei adresează direct apeluri către Kogălniceanu, cerând coerență între declarațiile lui liberale și politicile represive. Acest lucru este dublat și de îngrijorările consulului Green, care relatează contelui Clarendon faptul că deși nu există plângeri din partea evreilor, ar putea exista în viitor o nouă apariție a abuzurilor, în special împotriva evreilor săraci, care nu aveau mijloacele de a se apăra. Această observație este crucială, pentru că indică posibilitatea apariției unei noi persecuții neoficializate, venite din partea prefectilor care și-ar putea lărgi prerogativele, așa cum se întâmplase în perioada circularilor lui Brătianu (T.N.A. London, FO 786/79, No. 45: f. verso, f.p.).

În mai 1869, situația devine și mai tensionată, Alianța Israelită Universală transmite noi informații: evreii din satele Moldovei sunt supuși la expulzări, cu intervenții armate și acte de violență. Aproximativ 400 de familii ar fi ajuns la Bârlad, după ce au fost alungate cu forța din satele unde locuiau și lucrau. Deși existau ordine ministeriale, venite print telegramă de la Mihail Kogălniceanu, care ar fi trebuit să permită rămânerea temporară a evreilor până la recuperarea datoriilor, acestea au fost ignorate de către prefecti (T.N.A. London, FO 424/347, Inclosure 1 in No. 290: 164).

Autoritățile britanice par inițial sceptice față de gravitatea relatărilor, sugerând că lipsa plângerilor directe din partea evreilor este semn că situația nu este atât de gravă (T.N.A. London, FO 424/347, No. 298: 164). Ulterior atitudinea se schimbă, deoarece sunt înregistrate o serie de plângeri, în care se raportează faptul că familii de evrei au fost alungate din satele în care trăiau, la ordinul sub-prefectului din județul Bacău (T.N.A. London, FO 424/347, No. 307: 172). Dimitrie Ghica justifică expulzarea evreilor din mediul rural prin faptul că, potrivit Constituției, israeliții nu aveau dreptul de a-și stabili domiciliul permanent în comunele rurale, cei care locuiau acolo o făceau în calitate de simpli chiriași, iar evacuarea lor i-a vizat pe cei ale căror contracte de închiriere ajunseseră la termen. În sprijinul susținerii ideii că aceste măsuri nu au fost motivate de ostilitate etnică sau religioasă, Ghica subliniază că Mihail Kogălniceanu nu nutrește sentimente de ură față de evrei și că, în limitele impuse de legislația națională, s-a străduit să le ofere acces la libertatea economică. Drept dovadă, el invocă ordinele prin care li s-a permis evreilor exercitarea unor activități meșteșugărești și industriale, chiar și în mediul rural, fiind acordat domiciliu provizoriu unor categorii de lucrători, precum mecanici, distilatori, zidari, tâmplari, croitori și cizmari.

Ca urmare a acestor noi evenimente, situația evreilor din Moldova este adusă din nou în discuție în fața Parlamentului Britanic, Alderman Solomons înștiințându-l Camera Comunelor despre situația nefavorabilă a coreligionarilor săi, cerând continuarea colaborării diplomatice pentru a influența Guvernul Român să adopte o politică „mai compatibilă cu epoca” (T.N.A. London, FO 424/347, No. 316: 175).

Diplomația britanică se coordonează cu cea franceză și austriacă, reprezentanții celor trei puteri decid să adopte o atitudine vigilentă, trimițând note oficiale Guvernului român. Ca răspuns Mihail Kogălniceanu reamintește acestora, în special consulului general al Franței, Marchizul de la Lavalette, despre intervenția nejustificată într-o situație care aparține în totalitate competenței Guvernului Român, chiar dacă Puterile Garante invocau articolul XLVI (46) din Convenția de la Paris (1858), ministrul subliniază de fiecare dată faptul că România este un stat autonom, iar chestiunea evreiască era o problemă de drept intern.

La Londra se vorbea despre ordine secrete care instruiesc prefectii să aresteze, intimideze și expulzeze negustorii evrei care refuză să părăsească satele. Se menționează cazuri în care autoritățile au interzis evreilor să vândă alimente sau băuturi fără a obține în prealabil o licență specială semnată de cinci „ne-evrei” (T.N.A. London, FO 424/347, Inclosure in No. 303: 170), dar lucrurile devin din ce în ce mai agitate, în momentul în care printr-o nouă circulară, emisă în septembrie 1869, Mihail Kogălniceanu propune prefectilor din „socotința individuală”, planul de a-i muta pe „vagabonzii” deveniți un „flagel” în pământurile nelocuite, dar fertile ale sudului Basarabiei (T.N.A. London, FO 424/347, Inclosure in No. 342: 199), zonă reintrată în granițele statului român prin Tratatul de Pace de la Paris din 1856. De menționat faptul că ministrul nu făcea referire doar la evrei prin această nouă circulară, el adresându-se acelui segment de populație care nu dispunea de o locuință sau meserie, „acei oameni fără căpătâi, de orice naționalitate, întrucât ei nu s-ar socoti folositori celorlalți locuitori” (Bujoreanu, 1873: 810).

Propunerea este prezentată ca fiind una „personală” și în stadiul de proiect, care necesită acceptarea opiniei publice, sprijin guvernamental și aprobarea legislativului. Totuși, înainte de a fi transpusă în practică, Kogălniceanu cere prefectilor să întreprindă o inspecție a terenurilor disponibile, identificând locuri potrivite pentru aceste colonii. Se vizau zone sănătoase, cu apă din abundență și resurse pentru construcție, capabile să susțină minimum 500 de persoane (Bujoreanu, 1873: 810).

Problema escaladează, birourile consulare cer încetarea circularelor, dar Kogălniceanu nu dorește retragerea lor. Pentru ameliorarea problemei, în iarna anului 1870, are loc la Londra o întâlnire între Ministrul Afacerilor Externe Vasile Boerescu și Conte de Clarendon. Ministrul a plecat în această călătorie diplomatică, neoficială, în numele domnitorului, deoarece acesta se confrunta cu o serie de probleme, neputând părăsi țara. Subiectul întrevederii este discutat într-o dezbatere parlamentară de trei zile (T.N.A. London, FO 424/347, No. 381: 219-220). Boerescu a fost primit foarte bine la Londra, unde în cadrul întâlnirii cu Ministrul de Externe Britanic, a admis existența tratamentelor discriminatorii aplicate evreilor în România și a subliniat nevoia de a opri aceste practici, însă cu prudență și în funcție de contextul social intern. El a prezentat situația nu ca pe o persecuție organizată, ci ca pe o problemă

socială complexă, ce necesită o rezolvare treptată. A transmis, de asemenea, în mod informal, că Guvernul ar intenționa să retragă măsura cunoscută sub forma circularei împotriva evreilor. Această ultimă afirmație a fost receptată ca o formă de angajament din partea diplomației române, deși autoritățile de la București au negat ulterior orice caracter oficial al declarațiilor făcute.

În final, consulii britanici și partenerii lor internaționali reușesc să tempereze aplicarea măsurilor prin persoana domnitorului Carol I, dar problema rămâne deschisă. Kogălniceanu, confruntat cu critici internaționale, pare să regrete amplexarea luată de criză, iar între timp, în teritoriu, unele măsuri sunt „înghețate” sau date uitării, așa cum se întâmplă și cu propunerea de colonizare a sudului Basarabiei. În cele din urmă la 21 ianuarie 1870, Ministrul de Interne și-a prezentat demisia în fața domnitorului (Russu, 2004: 218), urmând să intre pentru o perioadă de câțiva ani într-o „vacanță politică” (Vitcu, 2020: 199). Demisia sa va fi urmată de cea a Președintelui Consiliului de Miniștri, Dimitrie Ghica la 27 ianuarie 1870.

Nu putem încheia analiza acestei perioade fără a reflecta și asupra personalității complexei figuri istorice care se află în centrul acestei crize: Mihail Kogălniceanu. Om de cultură, politician și unul dintre cei mai importanți promotori ai modernizării României, Kogălniceanu rămâne o figură de prim rang în istoria secolului al XIX-lea. A fost un reformator autentic, un susținător al emancipării țăranilor, un spirit liberal format în contact cu ideile iluministe occidentale, practic în multe privințe, el a fost unul dintre principalii artizani ai transformării Principatelor într-un stat modern, european. Din această perspectivă, circularele din 1869 par cu atât mai greu de înțeles, dar este esențial să plasăm acțiunile sale într-un context mai larg. România traversa o perioadă de tranziție profundă, atât din punct de vedere economic, cât și social. Elita politică românească se simțea adesea prinsă între presiunile interne și așteptările externe ale Marilor Puteri. Kogălniceanu, aflat la conducerea Ministerului de Interne într-un moment electoral tensionat, a fost nevoit să navigheze printre aceste lucruri, dovedindu-se a fi un om prins între idealurile sale și realitățile unei societăți fragmentate, adesea intolerante; spre deosebire de predecesorul său, Brătianu, ale cărui măsuri antievreiești au fost văzute destul de brutale, Kogălniceanu încearcă, chiar dacă uneori inefficient, să ofere o justificare legală și o perspectivă de reformă viitoare.

Noul Guvern înființat în februarie 1870, îl avea ca Președinte al Consiliului de Miniștri pe Alexandru G. Golescu (deținuse funcția de Ministru al Finanțelor în fosta guvernare), dar care ulterior a fost înlocuit la scurt timp, mai precis la 20 martie/2 mai 1870 de către Manolache Costache Epureanu, care a fost însărcinat să constituie un nou Guvern. Din acest nou Guvern aveau să facă parte și reprezentanți ai grupării Junimiste, ca de exemplu Petre P. Carp (Russu, 2004: 393-394), cunoscut în epocă ca fiind unul dintre politicienii cu o viziune pozitivă referitoare la emanciparea evreilor.

În anul 1870 au avut loc câteva răzmerițe izolate, la Tecuci (12/24 aprilie, în perioada sărbătorilor Pascale), Bacău (17/29 mai) și Botoșani (18/30 mai) (Iancu, 2006: 101), ca de exemplu la Tecuci, în Moldova, potrivit relatării diplomatului britanic Green, incidentele au început în contextul sărbătorilor Pascale, când grupuri de localnici au inițiat o serie de atacuri asupra populației evreiești din această localitate, soldate cu devastarea locuințelor și magazinelor evreiești (T.N.A. London, FO 786/79, No. 52: verso, f.p.). Conflictul a început cu o ceartă între un evreu și un român, care a escaladat într-o mare tulburare a liniștii, cincisprezece dorobanți care se aflau în oraș au încercat să liniștească conflictul, dar nu au reușit. Astfel Guvernul a fost informat, trimițând trupe disponibile de la Galați pentru a restabili ordinea, „în același timp, Guvernul a cerut prefectilor din întreaga Moldovă să rămână vigilenți și să fie pregătiți să trimită forțe suplimentare în cazul în care dezordinea s-ar răspândi și în alte zone” (*Le Moniteur Roumain*, 28 Avril 1870), în cele din urmă lucrurile s-au calmat.

Anul 1871 se remarcă prin absența unor evenimente similare. Nu s-au înregistrat revolte, sau alte forme de violență împotriva populației israelite, iar sursele administrative și diplomatice nu semnalează incidente relevante în acest sens. În contrast, anul 1872 a marcat redeschiderea problemei evreiești în spațiul public românesc, în special prin revenirea acesteia în centrul dezbaterii parlamentare și diplomatice.

La începutul anului 1872, în orașele Ismail și Cahul, situate în sudul Basarabiei, au avut loc o serie de tulburări violente îndreptate împotriva populației evreiești. Aceste evenimente, declanșate de un incident cu caracter religios, un furt dintr-o biserică, au fost amplificate de manifestări necontrolate ale populației. Reacția autorităților centrale, deși formal promptă, s-a confruntat cu rezistență la nivelul administrației locale, iar evenimentele au generat îngrijorare la nivel internațional, în special în cercurile diplomatice britanice și evreiești europene.

Punctul de plecare a fost un furt comis în catedrala ortodoxă din Ismail, la începutul lunii ianuarie. Autoritățile au identificat un suspect, Jacob Silber, un evreu convertit originar din Lituania, dezertor din armata rusă, care sosise recent în oraș. Acesta a fost acuzat că, în timpul unei slujbe, s-a ascuns în biserică și, ulterior, a sustras o cruce de metal prețios, o casetă liturgică, două linguri din material prețios și o sumă de bani (T.N.A. London, FO 424/347, No. 456: 261).

Silber a fost arestat la Chilia și adus înapoi la Ismail, unde a declarat, inițial, că a acționat singur. Ulterior, și-a schimbat declarațiile, acuzând alți doi evrei proeminenți că l-ar fi instigat, între care negustorul M.D. Goldschlaeger, descris în rapoartele consulare drept un cetățean onorabil și un supus britanic (T.N.A. London, FO 424/347, No. 456: 262). De asemenea, rabinul orașului a fost reținut, sub pretextul că obiectele sustrase au fost

găsite în zona în care locuia, într-un han aglomerat (T.N.A. London, FO 424/347, Inclosure 2 in No. 457: 263).

O dată cu răspândirea zvonurilor despre furt, starea de spirit în rândul populației s-a înrăutățit rapid. Tulburările s-au extins la 4 februarie 1872 în orașul Cahul (<https://hansard.parliament.uk/Commons/1872-02-23/debates/46038191-b302-4fef-a16a-74c9f5c3fff6/Question#main-content>), situat la nord de Ismail; populația locală, în special din rândul bulgarilor și rușilor i-au atacat pe evrei, le-au devastat locuințele și au vandalizat sinagogile. Numeroși evrei s-au refugiat în consulatele străine și pe vasele din portul Ismail.

Guvernul Român, condus acum din martie 1871 de către Lascăr Catargiu (Russu, 2004: 383), a transmis către cancelariile europene că a luat „măsuri energice” pentru reprimarea dezordinilor și pedepsirea făptașilor, aceste tulburări provocând „cea mai mare mâhnire Guvernului” (T.N.A. London, FO 424/347, No. 469: 270). Prefecții din Ismail și Cahul au fost demși, iar ancheta a fost preluată de Procurori Generali trimiși de la București și Focșani. În corespondența oficială, Lascăr Catargiu, a invocat drept cauză a evenimentelor „sacrilegiul” comis, dar a subliniat că statul urmărește pedepsirea atât a autorului furtului, cât și a celor care au instigat la violență.

Temerea că apropierea Paștelui evreiesc ar putea fi folosită ca pretext pentru reluarea violențelor a determinat noi instrucțiuni din partea Londrei, dar și avertismente adresate autorităților române (T.N.A. London, FO 424/347, No. 478: 274). Guvernele din Paris, Berlin, Viena, Roma și Sankt Petersburg au fost informate și invitate să susțină aceeași poziție. Astfel Președintele Consiliului de Miniștri, Lascăr Catargiu, a dat asigurări că fuseseră luate măsuri preventive, ca de exemplu au fost concentrate forțe ale poliției în districtele moldovenești cu populație evreiască semnificativă și emisese ordine stricte către autoritățile locale pentru a reprima orice tentativă de revoltă. Totodată, Ministrul Justiției, Gheorghe Costaforu, vizitase deja zonele cele mai afectate, Ismail, Vîlcov, Cahul, iar conform constatărilor sale, cel puțin temporar, nivelul agitației scăzuse (T.N.A. London, FO 424/347, No. 489: 279-280).

Ancheta și măsurile luate de administrația locală au nemulțumit corpurile consulare de la București, astfel consulii generali ai Germaniei, Austriei, Franței, Marii Britanii, Italiei, Statelor Unite și Greciei au adresat un protest oficial Guvernului României, condamnând tratamentul aplicat populației evreiești și lipsa de reacție a autorităților în fața violențelor comise recent în sudul Basarabiei. Această notă comună vine ca urmare a promisiunilor guvernamentale, dar care în opinia consulilor nu au fost soldate cu o ancheta corectă, ei subliniau faptul că „evreii persecutați au fost condamnați la pedepse severe” (T.N.A. London, FO 424/347, Inclosure in No. 490: 281), în timp ce agresorii din Vîlcov au fost achitați de Curtea cu Jurați de la Buzău. Ca răspuns, Guvernul Român a transmis o notă circulară, semnată de către Ministrul Justiției Gheorghe Costaforu, publicată în periodicele locale, dar care nu a fost înmănată oficial consulului Green.

În această notă, este exprimă nemulțumirea față de percepția negativă a opiniei publice internaționale, susținând că faptele au fost denaturate și exagerate, mai ales în presa occidentală. În loc să se recunoască gravitatea sacrilegiului comis și reacțiile populare ce au urmat, se pune accent, afirmă autoritățile, doar pe presupuse „persecuții împotriva evreilor”, fără a se ține cont de contextul real și de reacțiile autorităților române.

Nota subliniază că nu a existat nicio victimă în rândul evreilor, nicio femeie agresată, iar pagubele materiale ar fi fost mai mici decât s-a spus. De asemenea, se deplânge faptul că unii agenți străini sau parlamentari occidentali au dus mai departe, voit sau nu, o imagine falsă a României, contribuind la o presiune diplomatică nedreaptă. Se face o distincție între acțiunile spontane ale mulțimii, în contextul unei infrațiuni religioase grave, și politica oficială a statului. Guvernul insistă că a intervenit prompt, a anchetat cu seriozitate și a oferit pedepse celor vinovați, „Guvernul, care nu a omis să ia cele mai energice măsuri pentru restabilirea ordinii și prevenirea altor agresiuni, a considerat că, în această circumstanță, justiția trebuie să ofere o nouă dovadă de sentimente de echitate și conciliere, atenuând, prin exercitarea dreptului de grațiere, rigorile unei sentințe definitive” (T.N.A. London, FO 424/347, *Note Circulaire aux Agents de la Roumanie a l'Etranger*: 296-298), iar „Alteța Sa Principele, suveranul nostru august, a acordat grațierea a doi dintre condamnați și a comutat pedeapsa de trei ani aplicată altor trei, transformând-o într-o pedeapsă corecțională” (T.N.A. London, FO 424/347, *Note Circulaire aux Agents de la Roumanie a l'Etranger*: 296-298).

Costaforu solicită ca România să nu fie tratată cu suspiciune, mai ales că, nu există „persecuții religioase” în țară. Se recunoaște însă faptul că populația evreiască este numeroasă, concentrată în centrele urbane și domină o bună parte din comerț: „Nu există persecuții religioase în România și nici nu au existat vreodată. Însă, comparativ cu alte țări, există un număr foarte mare de evrei, mai mulți decât în orice altă parte, iar comerțul este dominat de evrei în aproape toate orașele mari” (T.N.A. London, FO 424/347, *Note Circulaire aux Agents de la Roumanie a l'Etranger*: 296-298), o realitate despre care Costaforu afirmă că generează tensiuni sociale, dar nu este cauzată de politicile statului.

Guvernul își reafirmă atașamentul față de ordinea publică și față de respectarea drepturilor cetățenilor, dar cere în schimb o abordare mai echilibrată din partea diplomaților străini. În opinia sa, apelurile repetate la intervenția Marilor Puteri nu ajută la calmarea situației, ci dimpotrivă, o agravează.

Pe lângă nota precedentă, ministrul Gheorghe Costaforu dă noi angajamente referitoare la faptul că „forțele de poliție vor fi sporite în regiunile unde evreii sunt vulnerabili la atacuri” (T.N.A. London, FO 424/347, No. 535: 307), pentru a evita noi evenimente nefericite. În sprijinul afirmației sale despre neexistența unei persecuții religioase, vine raportul vice-consulului, de la Galați J.H. Dupuis, care confirmă, în mod clar, că nu a identificat semnele unei persecuții sistematice sau organizate de către autorități împotriva evreilor.

Potrivit observațiilor sale, „Persecuția evreilor din Galați, în opinia mea, nu se bazează atât de mult pe religie, ci mai degrabă pe faptul că toate afacerile comerciale, industriile și ocupațiile sunt aproape în totalitate în mâinile lor, dar și în mâinile altor străini” (T.N.A. London, FO 424/347, Inclosure in No. 546: 314), moldovenii nefiind preocupați de religia altora.

În cele din urmă, situația se calmează, „[...] din iulie anul trecut nu a mai existat, niciun act de violență împotriva evreilor români sau vreo persecuție nedreaptă împotriva acestora [...]” (T.N.A. London, FO 424/347, No. 554: 320). În paralel cu acest calm, contextul social și politic evolua într-o direcție diferită. Tensiunile economice și discuțiile despre rolul evreilor în societatea românească continuau în forurile legislative, în presă și în administrația locală. Pe acest fond, în februarie 1873 este prezentată camerelor o lege privind licențierea vânzării băuturilor spirtoase, un act normativ care, deși inițial propus pentru reglementarea fiscală a comerțului cu alcool, a fost transformat, prin două articole-cheie (articolul 8 și 12) (T.N.A. London, FO 424/347, No. 554: 320), într-un instrument de excludere economică indirectă a unei întregi categorii sociale, deși scopul inițial al acestei legi era „obținerea unui venit anual suplimentar de 6.000.000 de franci” (T.N.A. London, FO 424/347, No. 555: 321) de către Guvern.

Noua reglementare prevedea că „Nicio persoană nu poate exercita profesia de comerciant de băuturi spirtoase, fie vinuri, beri, coniac, spirtoase sau lichioruri, cu amănuntul sau cu ridicata, fără a obține o licență eliberată de Ministrul de Finanțe, pe lângă brevetul deja solicitat” (art.1) (T.N.A. London, FO 424/347, Inclosure 1 in No. 556: 321), iar prin articolul 8, „Cei care solicită o licență trebuie să îndeplinească cerințele legale și regulamentele instituite de poliție pentru magazinele de băuturi alcoolice. În comunele rurale, sate, localități mici și prăvălii izolate de băuturi spirtoase aflate pe drumuri comerciale, vânzătorii de băuturi alcoolice trebuie să fie înscrși ca alegători comunali într-una dintre comunele României” (T.N.A. London, FO 424/347, Inclosure 1 in No. 556: 322). Mai mult decât atât, articolul 12 venea să completeze articolul 8, precizându-se faptul că „Persoanele care vând băuturi spirtoase fără licență vor fi sancționate prin: confiscarea băuturilor aflate în posesia lor și o amendă egală cu valoarea taxei anuale pe care trebuiau să o achite pentru licență. Aceste sancțiuni se vor aplica și celor care nu îndeplinesc una sau mai multe dintre condițiile prevăzute la articolul 8” (T.N.A. London, FO 424/347, Inclosure 1 in No. 556: 322-323).

În condițiile legislației românești de atunci, acest criteriu excludea în mod automat marea majoritate a evreilor, care nu aveau cetățenie română și, prin urmare, nu aveau nici posibilitatea de a se înscrie ca alegători, deoarece ei nu dețineau drepturi politice. Astfel, legea nu interzicea explicit accesul evreilor la această activitate, dar crea o condiție pe care ei, din punct de vedere juridic, nu o puteau îndeplini.

Efectele nu au întârziat să apară, comerțul rural cu alcool, o sursă de venit esențială pentru mii de familii evreiești, a fost grav afectat. În multe cazuri, nu doar proprietarii, ci și angajații privați au fost excluși din activitate, ceea ce a generat un val de nemulțumiri și petiții adresate autorităților române, comunitatea evreiască a cerut modificarea celor două articole: „Prin urmare, domnule președinte și onorabili senatori, vă rugăm cu respect să retrageți sancțiunea pentru articolul 8, în interesul justiției, umanității și comerțului liber, evitând astfel consecințele nefaste care ar putea afecta atât trezoreria publică, cât și o mare parte a populației evreiești din țară.” (T.N.A. London, FO 424/347, Inclosure 2 in No. 556: 322-324).

De asemenea, au fost afectați și evreii supuși străini, în special din Imperiul Austro-Ungar și din Rusia, care locuiau de mult timp în Moldova și desfășurau activități comerciale legale. Aceste persoane s-au adresat reprezentanțelor diplomatice ale propriilor state, explicând că, deși nu sunt cetățeni români, până atunci își desfășurau activitatea în mod legal și pașnic (T.N.A. London, FO 424/347, Inclosure 3 in No. 556: 324).

Poziția oficială a Guvernului Român a fost aceea că legea nu este discriminatorie, deoarece se aplică tuturor celor fără drepturi electorale, indiferent de religie sau origine etnică. Totuși, în practică, aplicarea acestei legi a avut un impact disproporționat asupra comunității evreiești. De altfel, chiar și unii oficiali români au recunoscut, în corespondență privată, că unul dintre scopurile tacite ale legii a fost acela de a limita prezența evreilor în satele românești, mai ales în zonele unde aceștia dețineau monopolul comercial asupra unor produse de bază, inclusiv alcoolul.

Pe plan internațional, reacțiile au fost prudente. Marea Britanie, Austria și Franța au fost informate prin canale oficiale despre efectele legii, dar nu au emis proteste directe. Sir F. Goldsmid a atacat Guvernul român, argumentând că această nouă lege „[...] este în contradicție directă cu litera tratatelor, în special cu articolul XLVI din Convenția de la 19 august 1858, căreia România îi datorează existența sa politică actuală” (T.N.A. London, FO 424/347, No. 558: 325), dar autoritățile britanice, prin persoana noului secretar de stat al Afacerilor Externe, Conte de Granville, au concluzionat că, întrucât legea nu se referă explicit la evrei, nu încalcă litera Convenției de la Paris din 1858, care garantează drepturi egale supușilor străini (T.N.A. London, FO 424/347, No. 562: 328).

Marile Puteri au condamnat măsura, ca de exemplu Marea Britanie, Franța și Italia, au cerut prin intermediul consulilor reglementarea situației, dar Rusia a preferat să aibă o atitudine rezervată motivând că „[...] autonomia Principatelor, precum și dreptul lor la un Guvern constituțional, au fost garantate de Puterile Europene, iar, în consecință, orice intervenție în ceea ce privește tratamentul populației evreiești din Principate ar avea caracterul unei imixțiuni în administrarea lor internă” (T.N.A. London, FO 424/347, No. 589: 339). Un motiv esențial pentru care Rusia a preferat să nu se asocieze cu criticile internaționale asupra statului român, este acela că la vremea respectivă

populația evreiască de pe teritoriul rusesc se confrunta cu discriminări și restricții, iar în aceste condiții, o intervenție în favoarea evreilor, ar fi creat un precedent periculos, care s-ar fi putut întoarce împotriva sa.

Ca răspuns la noile presiuni, Ministrul Afacerilor Externe, Vasile Boerescu, a oferit, de cele mai multe ori în privat, „asigurări că intențiile sale și ale colegilor săi față de evrei erau de cea mai prietenoasă natură” (T.N.A. London, FO 424/347, No. 611: 358).

În același timp, Guvernul Român introduce în Camera Deputaților un proiect de reformă a Legii Comunale din 1864. Articolul 26 al acestei legi permitea evreilor născuți în România să obțină drepturi comunale dacă îndeplineau anumite condiții precum: „(a) Dacă au servit în armata română și au obținut gradul de subofițer. (b) Dacă au absolvit un gimnaziu sau o universitate din România. (c) Dacă, după studii regulate, au obținut de la o universitate străină o diplomă de doctor sau licențiat într-o specialitate, cu condiția ca aceasta să fie recunoscută de Guvern. (d) Dacă au înființat în România un atelier sau o fabrică utilă țării, angajând cel puțin cincizeci de muncitori.” (T.N.A. London, FO 424/347, Inclosure in No. 611: 355). În urma dezbaterilor, Guvernul reușește să păstreze articolul în proiectul de lege.

Referitor la legea băuturilor spirtoase, ministrul Vasile Boerescu, afirmă, într-o întâlnire cu consulul general Green, faptul că articolele contestate au fost introduse de Parlament împotriva dorinței Guvernului, dar că legea, fiind importantă din punct de vedere fiscal, nu a putut fi retrasă. Boerescu admite că în Moldova, majoritatea cârciumilor erau deținute de evrei, iar aplicarea strictă a legii ar fi dus nu doar la dificultăți sociale pentru aceștia, ci și la pierderea unei surse bugetare importante. Oficialul român susține că Guvernul a emis ordine către prefecți pentru a nu aplica legea în mod strict, ceea ce lasă loc unui grad mare de flexibilitate administrativă. Din relatarea lui Green reiese că Guvernul ar accepta o aplicare selectivă și informală a legii, în funcție de necesitățile locale (T.N.A. London, FO 424/347, No. 622: 364).

Consulul general Green, se retrage din activitatea sa la 16 aprilie 1874, după aproape două decenii, iar activitatea sa a fost preluată de baronul Hussey Crespigny Vivian (Damean, 2020: 25), care s-a implicat la fel de activ în problema emancipării evreilor.

Primul semnal de alarmă este tras de noul consul general Vivian, într-un raport trimis contelui Derby, noul secretar general al Afacerilor Externe britanice, la 8 iunie 1874, acesta notează cu regret că, în ciuda asigurărilor date de Guvernul român, legea a fost aplicată „cu severitate” în anumite districte din Moldova și Țara Românească, unde toate cârciumile deținute de străini sau de persoane fără drept de vot au fost închise. Deși inițial represaliile păreau îndreptate mai ales împotriva grecilor, în scurt timp o delegație a evreilor români s-a prezentat la sediul consulatului britanic, cerând intervenția în sprijinul „coreligionarilor lor nenorociți” (T.N.A. London, FO 424/347, No. 628: 366).

Conform declarațiilor acestora, în anumite sate din Moldova evreii erau expulzați în masă din cârciumi, fiind lipsiți de principala lor sursă de subzistență. Deși delegația nu putea furniza dovezi concrete, realitatea din teren începea să fie confirmată și prin alte canale. În aceeași perioadă, Benjamin Peixotto, consulul general al Statelor Unite la București, i-a transmis lui Sir. F. Goldsmid o scrisoare, în care relatează că între 400 și 500 de familii evreiești din districtul Bacău au ajuns în foamete, în timp ce la Roman și Focșani domnea mizeria. Peixotto descria și cazuri în care evreii au fost alungați din propriile case și avertiza asupra unei suferințe generalizate (T.N.A. London, FO 424/347, No. 629: 367).

În paralel, Vivian a luat legătura cu ministrul român de externe, Boerescu, reamintindu-i promisiunile anterioare. Deși acesta nu a negat aplicarea legii, a justificat situația prin argumente moralizatoare, susținând că evreii cârciumari corupeau țărănimea și falsificau băuturile alcoolice. A recunoscut totodată că Guvernul nu putea, oficial, să ordone autorităților locale să nu aplice legea, chiar dacă fuseseră transmise instrucțiuni neoficiale în acest sens, iar mai mult a sugerat ca evreii afectați să redeschidă cârciumile pe numele unor români ocolind legea, „În rest, dacă evreii ar rămâne în casele lor și ar vinde băuturi alcoolice sub numele unui român, Guvernul ar închide ochii la această eludare a legii.” (T.N.A. London, FO 424/347, No. 633: 371). Dând totodată angajamente că abrogarea Articolul 8 va fi propusă Camerelor, în sesiunea parlamentară de toamnă, iar până atunci legea va fi aplicată cu „cât mai multă blândețe posibilă” (T.N.A. London, FO 424/347, No. 633: 371).

Conform spuselor Ministrului de Externe, situația evreilor se ameliorează, iar printr-un ordin al prefectului unui district românesc se confirma faptul că, la indicația Ministerului de Finanțe, persoanele care și-au plătit licențele pot continua vânzarea băuturilor spirtoase: „Ministrul de Finanțe prin telegrama din 29 mai/10 iunie, a decis ca toate persoanele care și-au achitat licențele pentru întregul trimestru vor putea să-și continue activitatea în comunele rurale ca de obicei. Prin urmare, vi se ordonă să nu interveniți împotriva persoanelor care vând băuturi alcoolice și să permiteți redeschiderea magazinelor care s-au conformat plății licenței trimestriale” (T.N.A. London, FO 424/347, No. 639: 373).

Vivian critică anumite exagerări din corespondența internațională referitoare la situația evreilor, el se referă în special la scrisoarea trimisă de M. Bergmann din Bacău către Sir. Francis Goldsmid, care a fost ulterior transmisă și autorităților britanice. În acea scrisoare, Bergmann susținea că legea pedepsește evreii cu până la cinci ani de închisoare în „lanțuri de fier” (T.N.A. London, FO 424/347, No. 639: 373), chiar și dacă vinul era vândut prin intermediul unui creștin. Vivian demontează această afirmație cu o precizie juridică, explicând faptul că legea nu prevedea astfel de sancțiuni, iar pedepsele sunt, în realitate, confiscarea bunurilor, amendă egală cu valoarea unei licențe anuale și, în caz de nerespectare, închisoare între 15 zile și 6 luni. Prin această

precizare, consulul nu vrea să minimalizeze suferința, ci să sublinieze că o apărare credibilă trebuie să se bazeze pe fapte exacte. El admite că închiderea cârciumilor a provocat greutăți reale și că el însuși a făcut eforturi pentru a atenua aceste efecte, sprijinit de Guvernul britanic. Însă consideră că afirmațiile precum „evreii au rămas fără adăpost” sau „singura scăpare este să ne aruncăm în flăcările Dunării” sunt lipsite de fundament și pot avea efecte negative supra opiniei publice (T.N.A. London, FO 424/347, No. 639: 373).

Departa de a fi insensibil, Vivian se dezvăluie aici ca un diplomat de o luciditate și o onestitate rară; recunoaște că are propriile rețineri față de unele trăsături culturale ale evreilor, dar insistă că face tot posibilul să nu le transforme în prejudecăți. În același timp, avertizează că limbajul exagerat și revendicările nerealiste pot alimenta mai mult resentimentul decât compasiunea, iar revendicările trebuiau realizate treptat și în niciun caz prin „dictat străin” (T.N.A. London, FO 424/347, No. 639: 373).

Până la sfârșitul anului, Guvernul Român a confirmat intenția de a abroga Articolul 8 și de a-l înlocui cu o reglementare care lasă autorităților comunale dreptul de a decide cine poate deschide cârciumi (T.N.A. London, FO 424/347, No. 651: 378). La acest lucru se adaugă faptul că Vivian observa, în timpul unei călătorii în Moldova, faptul că toate cârciumile funcționau de fapt tot în mâinile evreilor, doar că înregistrate pe numele unor români. Aceasta era o realitate cunoscută și tolerată tacit, dar care pune evreii într-o poziție extrem de vulnerabilă: orice schimbare de dispoziție a autorităților locale îi putea lăsa fără mijloace de trai, neavând posibilitatea unui recurs legal. Consulul nu își face iluzii nerealiste cu privire la modul în care va fi aplicată viitoarea lege, principala sa temere era aceea că autoritățile locale vor putea profita de dreptul de a selecta cârciumarii pentru a impune taxe neoficiale: „Nu am nicio îndoielă că autoritățile locale vor profita, ca de obicei, de această putere de selecție pentru a stoarce bani de la evrei înainte de a le permite să dețină o cârciumă” (T.N.A. London, FO 424/347, No. 651: 379). Această observație pare a fi o critică directă la adresa corupției structurale care domina aparatul de stat românesc la nivel local, precum în cazurile precedente prefectii și sub-prefectii puteau să facă abuz de putere.

În ciuda repetatelor promisiuni ale miniștrilor de a elimina articolul 8 din Legea băuturilor spirtoase, autoritățile de la București au amânat sistematic demersul, invocând motive ce țin de politică sau presiuni electorale. La 12 februarie 1875, agentul diplomatic britanic Vivian nota că, deși proiectul de lege fusese redactat și aprobat de Consiliul de Miniștri, nu era prezentat Parlamentului, din teama pierderii popularității în rândul alegătorilor. Promisiunea făcută anterior de ministrul Boerescu, încă din iunie 1874, fusese astfel încălcată pentru a doua oară, iar Vivian avertiza că Guvernul britanic ar putea percepe această atitudine ca o lipsă de sinceritate (T.N.A. London, FO 424/347, No. 653: 380).

Guvernul Român a încercat printr-o manieră legislativă subtilă abrogarea articolului 8, prin faptul că acesta a fost inclus într-un proiect mai amplu privind poliția rurală, „Au încercat să-și ascundă cât mai mult posibil adevăratul scop sub forma unei Legi Generale a Poliției pentru comunele rurale, abrogând articolul 8 și lăsând selecția cârciumarilor în seama autorităților comunale” (T.N.A. London, FO 424/347, No. 654: 380), în speranța de a trece neobservat. Această strategie nu a reușit, fiind rapid deconspirată și dur atacată în presa radicală. Deși proiectul a fost retras și amânat pentru sesiunea din mai, Guvernul a menționat că viitoarele convenții comerciale vor include, cel mai probabil, clauze privind libertatea comerțului fără discriminare religioasă, ceea ce ar impune, implicit, o egalizare a drepturilor comerciale pentru evrei. Totodată, reprezentanții austrieci și liderii evreilor locali recomandau prudență și evitarea unui conflict deschis în acel moment, mizând pe un efort diplomatic coordonat ulterior.

În realitate lucrurile s-au întâmplat diferit, Austro-Ungaria și România au încheiat la 22 iunie 1875 un Tratat de Comerț și navigație, prin care „rezidenții evrei din România, fiind supuși austro-ungari, sunt excluși de la unele dintre beneficiile acordate supușilor Imperiului Austro-Ungar” (T.N.A. London, FO 424/347, No. 669: 383). Prin acest tratat Austro-Ungaria a pus interesele comerciale pe primul loc, în defavoarea problemei, deoarece aceasta beneficia de cele mai mici tarife vamale pentru aproape toate categoriile de produse, în special cele manufacturate. În timp ce exporturile sale de grâne, făină, minereuri și alte bunuri erau scutite de taxe. România, la rândul ei, putea exporta în Austro-Ungaria cereale și alte produse. Totuși, aceste concesii erau fragile, întrucât Austro-Ungaria își rezervase dreptul de a suspenda importul oricăror produse românești considerate dăunătoare pentru sănătatea publică sau mediul înconjurător. Această clauză a fost frecvent utilizată în deceniul următor, tensionând relațiile bilaterale (Hitchins, 2013: 48-49).

Când tratatul a fost prezentat Camerei Deputaților pe 9 iulie 1875, liberalii l-au criticat vehement, considerându-l „antinațional”. Conservatorii, în frunte cu Ministrul de Externe Vasile Boerescu, l-au apărut ca pe un act politic necesar pentru viitoarea recunoașterea internațională a independenței României. Argumentul politic a avut întâietate în fața celui economic, iar tratatul a fost aprobat de Cameră și Senat (Hitchins, 2013: 49).

Un astfel de tratat a fost semnat și cu Rusia la 27 martie 1876, statutul evreilor fiind același, dar Marea Britanie, Franța și Italia au refuzat semnarea unor tratate asemănătoare, mulțumindu-se pentru moment doar cu încheierea unei declarații comerciale provizorii (Iancu, 2006: 106).

Primăvara anului 1876 vine cu noi incidente ce aveau să se soldeze cu o serie de expulzări în rândul populației israelite. Prefectul județului Dorohoi a emis o circulară prin care solicita autorităților locale aplicarea strictă a legislației în vigoare împotriva evreilor din mediul rural, făcând referire la Legea privind Poliția Rurală și Legea băuturilor spirtoase. Acest lucru a dus la

arestarea unor cârciumari, autoritățile române afirmau că plângerile au fost exagerate, iar măsurile aplicate au fost înlăturarea prefectului și înlocuirea sa cu „un om rațional și binevoitor față de israeliți” (T.N.A. London, FO 424/347, No. 667: 388), dar și încetarea aplicării circularelor.

În ansamblu, perioada 1866–1876 a fost marcată de un conflict constant între dorința de afirmare a statului român și exigențele tot mai accentuate ale diplomației internaționale, în special britanice, privind respectarea drepturilor minorităților, în mod particular a comunității evreiești. De la episoadele violente precum atacurile din 1867 de la Galați și Bârlad, la circularele lui Brătianu și Kogălniceanu, și până la protestele în Parlamentul britanic și vizitele diplomatice ale unor figuri precum Sir Moses Montefiore, se poate observa cum problema evreiască devine treptat o chestiune de interes internațional și o veritabilă piatră de încercare pentru imaginea externă a statului român. Această perioadă nu poate fi înțeleasă doar prin prisma reacțiilor internaționale, ci trebuie analizată în contextul unui stat aflat într-o etapă de tranziție, în care prioritățile politice și capacitățile administrative nu permiteau, încă, abordarea consecventă a unei probleme atât de sensibile precum cea a emancipării evreilor.

Bibliografie

1. FO 424/347, *Correspondence respecting the condition and treatment of the jews in Servia and Roumania*, London, March 1877, The National Archive, London, United Kingdom
2. FO 786/65- To Foreign Office General Series, The National Archive, London, United Kingdom
3. FO 786/79- To Foreign Office General Series, The National Archive, London, United Kingdom
4. Bujoreanu, I.M. (1873). *Colecțiune de legiurile României vechi și noi câte s-au promulgat până la finele anului 1870*, București: Noua Typographie a Laboratorilor României
5. Cernovodeanu, P. (2003). „Regimul evreilor sub fanarioți (1711-1821)”. *Evreii în societatea și conștiința istorică românească. Reuniunea științifică din 29 mai 2003*, București: Editura C.S.I.E.R
6. Damean, S.L. (2000). *Carol I al României 1866-1881*, București; Editura Paideia
7. Damean, S.L. (2016). *Carol I al României. Un monarh devotat*, Târgoviște: Editura Cetatea de Scaun
8. Damean, S.L. (2020). *Diplomați englezi în România*, Vol. I, Craiova: Editura Universitaria
9. Hitchins, K. (2013). *România 1866-1947* (trad. Geroge G. Potra și Delia Răzdolescu), București: Editura Humanitas
10. Iancu, C. (2006). *Evreii din România (1866-1919). De la excludere la emancipare*, București: Editura Hasefer

11. *Istoria Românilor* (2003), Vol. VII, Tom. I, București: Editura Enciclopedică
12. Ivănescu, D.(2001). „Contribuții privind evreii din Principatele române în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza (1859-1866)”. *Studia et acta historiae iudaeorum romaniae*, Nr. VI, București: Editura Hasefer
13. Maiorescu, T. (1923). *Istoria contemporană a României (1866-1900)*, București: Editura Librăriei SOCEC & Co.
14. Mamina, I. & Bulei I. (1994). *Guverne și Guvernanți 1866-1916*, București: Editura Silex, București
15. Nicolescu, G.D. (1903). *Parlamentul Român 1866-1901*, București: I.V. SOCECU
16. Pătularu, I.A. (2024). *Cultura și spiritualitatea comunității evreiești din Craiova. Relații cu Biserica Ortodoxă din Oltenia*, Craiova: Editura Mitropolia Olteniei
17. Platon, G. (1997). „Pentru o metodologie a analizei problemei evreiești în secolul al XIX-lea”. *Studia et acta historiae iudaeorum Romaniae*, Nr. II, București: Editura Hasefer
18. Russu, V. (2004). *Viața politică în România (1866-1871)*, Bacău: Editura Corgal Press
19. Turliuc, C. (1999). „Chestiunea evreiască în viziunea lui P.P. Carp”. *Studia et acta historiae iudaeorum romaniae*, Nr. IV, București: Editura Hasefer
20. Vele, A.M. (2006). „Ministrul I. C. Brătianu, Chestiunea Evreiască și diplomația franceză în Moldova”. *Revista Bistriței*, Nr. XX, Bistrița-Năsăud: Editura Accent
21. Vitcu, D. (2020). *Evreii în societatea românească modernă. Repere juridice, demografice, economice, sociale, politice și culturale*, Iași: Editura Tehnopress
22. *Le Moniteur Roumain*, No. 141, Jeudi, 28 Avril 1870
23. *Românul*, 7, 8, 9 ianuarie 1868
24. The Danubian Principalities—Persecution Of Jews, Volume 187: debated on Monday 3 June 1867. Retrieved October 10 2024, from <https://hansard.parliament.uk/Commons/1867-06-03/debates/38d2f9d1-aed2-4f0c-a484-65a18fdc3fab/TheDanubianPrincipalities—PersecutionOfJews>
25. Question, Volume 209: debated of Friday 23 February 1872. Retrieved March 10 2025 from <https://hansard.parliament.uk/Commons/1872-02-23/debates/46038191-b302-4fef-a16a-74c9f5c3fff6/Question#main-content>

